

Αναφορές Ελλήνων λογίων στην πολιτική κατάσταση πριν και μετά την Άλωση (Σοφία Καυκοπούλου, υπ. δρ Θεολογίας-Μουσικός)

/ [Πεμπουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](http://www.pemptousia.gr/?p=154095)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=154095>]

Βέβαια, θα είναι σοβαρό ατόπημα, να θεωρούμε πως σε μία κοινωνία, όλοι σκέφτονται και ενεργούν με τον ίδιο τρόπο. Ωστόσο, μάς μεταφέρουν τη δομή της κοινωνίας τους και μαρτυρούν σε τί συμφωνούν και σε τί όχι. Δίνουν την μαρτυρία τους για την ταραγμένη περίοδο που ζουν και τα γεγονότα που οδηγούν στην πτώση της χιλιόχρονης αυτοκρατορίας.

Όσον αφορά στο κομμάτι της πολιτικής, δε διαφέρει με τον τρόπο δράσης της από εποχή σε εποχή, καθώς στηρίζεται πάντα σε διπλωματικές σχέσεις και συμφωνίες πάνω ή κάτω από το τραπέζι, κυρίως δε κάτω από αυτό. Στο Βυζάντιο, με το πέρασμα των χρόνων, η διπλωματία ανάγεται σε αληθινή επιστήμη. Εξυπηρετώντας πολιτικές σκοπιμότητες, οι αυτοκράτορες προσπάθησαν να επιταχύνουν και να ολοκληρώσουν την Ένωση των Εκκλησιών. Η Ορθόδοξη

Εκκλησία και ο λαός από την άλλη, δε συμφώνησαν σε αυτό και “τράβηξαν” το χαλί από τα πόδια των ενωτικών.

Η πολιτική, σαν παιχνίδι εξουσίας ή σαν ζυγαριά που γέρνει αμφίρροπα ανάλογα με την εξέλιξη του παιχνιδιού, εμπερικλείει τον κίνδυνο τής αστοχίας και φυσικά έχει θιασώτες όπως και εχθρούς. Δεν μπορούν όλοι να συμφωνούν με τούς πολιτικούς χειρισμούς τής εκάστοτε ηγεσίας, παρ’ ότι αυτή, στην περίπτωση των Βυζαντινών αυτοκρατόρων ήταν ελέω Θεού.

Η παρουσίαση λοιπόν της πολιτικής που χρησιμοποιήθηκε μέχρι και την Άλωση, πολλούς ίσως να τους άφησε πλήρως, εν μέρει ή καθόλου ικανοποιημένους. Αυτό είναι κάτι που αδιαμφισβήτητα εξάγεται από τα έργα των λογίων προσώπων τής εποχής, τα οποία παίρνουν θέση και εξηγούν το πώς και γιατί πραγματοποιήθηκαν κάποιοι πολιτικοί χειρισμοί και το αποτέλεσμα τους. Δικαιολογώντας ή απορρίπτοντας αυτούς, συνθέτουμε το ιστορικό σκηνικό που μάς ενδιαφέρει να γνωρίσουμε.

Όμως, όλα αυτά μέχρι την Άλωση. Ποιες αλλαγές επέφερε η πτώση στα χέρια των Οθωμανών, των μέχρι πρότινος βυζαντινών εδαφών; Έπειτα από αυτήν, οι κοινωνικές, οι πολιτικές και οι εκκλησιαστικές δομές ως ένα σημείο, αλλάζουν. Μεταβάλλονται σταδιακά, καθώς πλέον οι κάτοικοι υποδουλώνονται σε ένα άλλο, διαφορετικό έθνος, η ηγεσία του οποίου, ο Σουλτάνος, οι Βεζύρηδες και οι Πασάδες του, επιβάλλουν τη δική τους διοίκηση, τους δικούς τους νόμους, τη δική

τους πολιτική απέναντι στη Δύση, απέναντι στους υπόδουλους ραγιάδες. Ως γνωστόν, πριν την Άλωση, η Βυζαντινή Αυτοκρατορία περιελάμβανε μόνον την περιοχή της Κωνσταντινουπόλεως, την ανατολική Θράκη και λίγα μέρη της Μικράς Ασίας.

Κάτω από την οθωμανική ηγεσία, οι οργανωμένες δομές της κοινωνίας “σπάνε”, ενώ διαμορφώνεται ένα άλλο κοινωνικό πλαίσιο, με διαφορετικές δομές, παραγκωνισμού των εντοπίων και απομάκρυνσής τους από αξιώματα. Βεβαίως, κάποιoi ευγενείς και αξιωματούχοι, έχοντας καλές σχέσεις με τούς Οθωμανούς, καταφέρνουν να διατηρήσουν ένα υψηλό κοινωνικό υπόβαθρο και να απολαμβάνουν προνόμια[7]. Οι περισσότεροι ωστόσο λόγιοι, κατέφυγαν στη Δύση, καθώς ήταν ο μόνος τρόπος να διαφύγουν και να επιζήσουν, δεδομένου τού ότι οι Τούρκοι δεν έτρεφαν ιδιαίτερη αγάπη για την κλασσική παιδεία, ενώ η Δύση δεχόταν με ευχαρίστηση τους μορφωμένους εκείνους Έλληνες[8], που θα έδιναν τα φώτα τους στην συντελούμενη Αναγέννηση.

Να μην λησμονήσουμε όμως να πούμε, ότι οι πρόγονοι των Λατίνων που τώρα, ήθελαν να γνωρίσουν την ελληνική παιδεία, λίγο νωρίτερα, στα 1204, συμπεριφέρθηκαν σε αυτήν με επαίσχυντο τρόπο. Μία νέα φιλολογική παράδοση άρχισε να δημιουργείται, με τον ερμηνευτικό υπομνηματισμό και σχολιασμό αρχαίων κειμένων, που σηματοδοτούσε την στροφή προς την κλασσική αρχαιότητα και το ανθρωπιστικό ιδεώδες τού παρελθόντος. Με λίγα λόγια, πρόκειται για τη συνειδητοποίηση της ελληνικής πολιτιστικής κληρονομιάς. Ανάλογη αναζωπύρωση, γνώρισαν και οι διαφωνίες ανάμεσα στους θιασώτες της Πλατωνικής και Αριστοτελικής Φιλοσοφίας.

Κάνοντας μία σύντομη μνεία στους κορυφαίους λογίους της πρωίμου Παλαιολογείου Αναγεννήσεως, μπορούμε να σταθούμε στους Μάξιμο Πλανούδη, Δημήτριο Τρικλίνιο και Θεόδωρο Μετοχίτη. Ο Μάξιμος Πλανούδης, υπήρξε λόγιος με ευρύ φάσμα ενδιαφερόντων, ενώ γνώριζε πολύ καλά την λατινική, δυνάμενος να μεταφράσει διάφορα κείμενα[9]. Ο Δημήτριος Τρικλίνιος, λόγιος από την Θεσσαλονίκη, συνέβαλε στην μελέτη της κλασσικής λογοτεχνίας και επιδόθηκε σε κριτικά υπομνήματα εκδόσεων ελληνικής τραγωδίας και κωμωδίας[10]. Τρίτος στη σειρά, ο Θεόδωρος Μετοχίτης, ο οποίος διετέλεσε πρωθυπουργός τού Ανδρονίκου Β΄ Παλαιολόγου, υπήρξε υπεύθυνος για την ανακαίνιση της βιβλιοθήκης στην Μονή της Χώρας και για την διακόσμησή της με νέες τοιχογραφίες[11].

(συνεχίζεται)

[7] Runciman, Η Άλωση τής Κωνσταντινουπόλεως, σ. 226.

[8] Γιαννακόπουλος, Μεσαιωνικός Δυτικός Πολιτισμός, σ. 583-584.

[9] Wilson, Οι λόγιοι στο Βυζάντιο, σ. 293.

[10] Όπ. π., σ. 316-317.

[11] Όπ. π., σ. 325.